

Из овог врло сумарног прегледа садржине историске документације о нашим народима, која се чува у Француском националном архиву, може се закључити да би наши историографи мриљиком вршења истраживања у овом Архиву дошли до врло драгоцјених нових података, који би допринијели бољем расвјетљавању наше прошлости.

Славко Мијушковић

Четрдесет и седма конференција Свјетског удружења за међународно право

(Одржана од 26 августа до 2 септембра 1956 г. у Дубровнику)

Свјетско удружење за међународно право стара је и угледна међународна организација. Оно је основано 1873 године. Отада је ова организација почела да окупља истакнуте правнике из разних земаља који се баве међународним правом. Циљеви Удружења су: да проучава и унапређује међународно јавно и приватно право; да формулише предлоге за рјешавање сукоба закона; да унифицира право у корист унапређења међународних односа итд. У развоју норми за усклађивање односа у тој заједници држава, ова организација је одиграла значајну улогу. Њена улога се у разним периодима мијењала са развојем међународних односа. У вријеме оснивања, Свјетско удружење за међународно право било је значајан ослонац у формулисању међународних правних норми. Такву улогу је ова организација имала све до оснивања Друштва народа. Нарочито плодна дјелатност ове организације била је у посљедњој четврти XIX вијека, када се мали број свјетских организација бавио проблемима усклађивања међународно-правних односа. Након стварања Друштва народа све више организација се бави, у разним областима међународног живота, усклађивањем различитих међународних проблема. Услјед те појаве разгранатости међународног живота, Удружење за међународно право постаје све више професионална организација правника који се баве међународним правним проблемима. Но како је право недјеловито од политике, то је и Свјетско удружење за међународно право било чешће у прилици да се на својим скуповима бави општим међународним проблемима. Тако је савјетодавна улога ове организације била примарна за стварање многобројних правних докумената међународног значаја. Услјед тога је одржавање свих скупова и рад ове организације праћен са интересовањем и одобравањем од широке међународне јавности.

Југословенски огранак Свјетског удружења за међународно право основан је 1928 године.

Четрдесет и седма међународна конференција ове организације имала је велики значај с обзиром на вријеме и услове њеног одржавања. У Југославији су се састали претставници: Аустрије, Белгије, Боливије, Бразилије, Бугарске, Канаде, Цејлона, Кине, Кипра, Чехословачке, Данске, Египта, Финске, Француске, Њемачке, Грчке, Мађарске, Индије, Индонезије, Израела, Италије, Јапана, Монака, Холандије, Норвешке, Пакистана, Пољске, Сара, Шпаније, Судана, Шведске, Швајцарске, Енглеске, САД, Совјетског Савеза и наше земље. Разматрани су веома занимљиви савремени свјетски проблеми: активна мирољубива коегзистенција држава; ревизија Повеље УН; режим међународних ријека; статус међународних компанија; међународно новчано право; међународно упоредно право; заштита медицинске службе у вријеме рата; међународна инсолвенција; ваздухопловно право и породичне везе са елементима иностраности. Три прва дана Конференција је радила у пленуму. Првог дана је др Милан Бартош поднио реферат: „Активна и мирољубива коегзистенција држава“. Референт је исцрпно изложио проблем коегзистенције држава. Најприје је говорио о појави самог појма коегзистенције и истакао да је то у суштини: појава дужности сваке државе да поштује постојање других држава чије је уређење или бивствовање противно њиховом основном схватању или њиховој идеологији. Полемизујући са француским правником госпођом Бастид, са чијом се дефиницијом мирне коегзистенције сложио, др Бартош је истакао да не морају нужно постојати разлике између дефиниције коегзистенције које дају буржоаска и социјалистичка наука међународног права. Коегзистенција блокова оцијенена је у реферату као појава противна појму коегзистенције. На питање да ли је коегзистенција у складу са степеном до којег је дошло људско друштво у свом развоју, и да ли је она нужен производ односа држава и народа у данашњој констелацији економских и политичких снага, или је то само пацифистичка идеја коју треба вјештачки усадити у међународне односе, референт је одговорио: да се правни чиниоци појављују у појму коегзистенције као нужни дио једне органске цјелине, довољно цјеловите и довољно зреле да не само нужно услови појаву коегзистенције већ и да је оствари у међународној пракси. Основна карактеристика развоја савременог друштва показује све јаснију тенденцију ка даљој економској интеграцији на најширем свјетском плану. Развитак производних снага, пораст материјалне подлоге и савремена организација рада све више упућују државе једну на другу. Национална економија једне државе све је мање довољна самој себи, ма колико се радило о великој и економски снажној земљи. Стварност намеће све уже повезивање и усклађивање националних економија на широком међународном плану. Ова економска међузависност свих држава захтијева и стварање одговарајућих политичких оквира у којима би се одвијала еко-

номска сарадња. Тако се нужно долази до негирања апсолутне идеје о самодовољности и могућности опстанка у уским националним оквирима изолационизма. Ради се, наиме, о општој међузависности држава, без обзира на систем њиховог друштвеног и економског развоја, а не о једностраној зависности само економски неразвијених од економски развијених земаља. Сав тај процес економске свјетске интеграције одвија се данас у условима специфично прелазног периода у развоју друштва. Тај економски развој условио је облике и садржину друштвеног развоја. Поред капиталистичких држава, као равноправни субјекти међународног права појављују се социјалистичке земље. Не ради се ту само о државама с различитим друштвеним и политичким уређењем. Појава је много деликатнија, јер се и у једним и у другим државама одвија непрекидан процес превазилажења старих форми и садржине друштвених односа. Док се у једним државама нови друштвени односи боре и постепено савлађују остатке старог друштвеног уређења, у другим државама социјалистички елементи, створени у крилу старих, још увијек владајућих друштвених односа, боре се за *измјену* тих односа на бази *већ створених економских предуслова*. Читава ова грандиозна слика друштвених превирања, промјена, стварања новог и укидања старог, јасно указује да овај период развоја човјечанства у цјелини претставља прелаз из капиталистичког у социјалистичко друштвено уређење. У даљем излагању референт је истакао да коезистенција држава није више само фактички стицај историских збивања, него је правна гаранција да се међународни поредак без дискриминације простира на све државе укупно и на сваку од њих појединачно. Док су државе овлашћене да од других држава захтијевају признање свог постојања и поштовање свог битисања, дотле међународни поредак поставља као дужност другим државама да такву обавезу предузму и извршују. Државе се данас не могу позивати на то да оне нијесу у стању да поштују егзистенцију, интегритет и независност оне државе чији је правни поредак било друге идеолошке структуре, било другог социјалног састава. Државе су самим потписивањем Повеље УН и самим избором чланова оснивача манифестовале вољу да се нађу у истом колу с државама које се од њих разликују у многим правцима. Поред већ напоменуте разлике у идеологији и друштвеном уређењу, државе се разликују међусобно и правцима цивилизације којима припадају, што је предвиђено Повељом Уједињених нација и посебно Статутом Међународног суда правде, као разлика о којој се мора водити рачуна да би се добила синтеза свих тих цивилизација, а не да би се те земље искључиле из Уједињених нација. Истакнуто је даље да наука не смије да буде себични плод једне нације. Она мора служити човјечанству. Међутим, ранија су достигнућа физике и хемије прво примијењена у индустрији, да би потом била коришћена у сврхе наоружања, а сада

су открића физике и хемије најприје стављена у службу наоружања и деструкције. Научни закони се сматрају војном тајном и њихова примјена у мирнодопске сврхе зависила је од пристанка војних фактора. Тако су атомска хемија и физика, основне нуклеарне науке, проузроковале револуцију у ратној техници прије него што су постале инструмент промјена у привредним односима. Партнери су постали подједнако опасни и за себе и за чо-вјечанство. То је контрадикција коју је наметнула трка за наоружањем, тј. да се под неједнаким условима или скоро упоредо развијају потенцијалне снаге наоружања свих партнера и да се тако успостави стање равнотеже и на том пољу, чиме је било онемогућено да се један од партнера обрачуна са другим без великог ризика. Језива конфронтација факата нашла је нужан и срећан излаз у успостављању активне мирољубиве коегзистенције. Уједињене нације су поставиле себи за циљ благостање свих људи без дискриминације по полу, језику, раси, боји коже, религији, култури, цивилизацији и начину мишљења. Коегзистенција данас има најснажније упориште у праву Уједињених нација, које су прихватиле све земље свијета. Уједињене нације су поставиле себи задатак да створе кодекс права човјека и његових основних слобода. Анализирајући појам коегзистенције референт је истакао да се он не слаже са гледиштима да је коегзистенција мирно егзистирање два идеолошка табора. Коегзистенција је стара установа. Мирна коегзистенција је релативно нова установа и зависи, у суштини, од забране права на вођење рата. Активна коегзистенција је установа новог датума и зависи од демократског поретка у међународним односима, од начела равноправности и суверене једнакости држава и права њиховог учествовања у вођењу међународне организације. Коегзистенција је еволуирала до данашњег степена благодарећи новим тенденцијама у међународном праву, тенденцијама прогреса, човјечности, мирољубивости и нужности општења између народа. Она је постала легална и правна установа, јер слободу акције појединих држава ограничава на остварење циљева и принципа Уједињених нација, а то значи на поштовање оних битних правила на којима се заснива међународна заједница. Дакле, активна мирна коегзистенција у савременом свијету не може се одвојити од степена поштовања и правилне примјене савременог међународног права. Политика факата ближи се нормативном поретку и поштовању права Уједињених нација у међународној заједници. Тежња је да се у свијету поред правне равноправности држава и народа путем активне мирољубиве коегзистенције постигне и политичка равноправност.

Ми смо нешто дуже резимирали реферат о „Активној мирољубивој коегзистенцији држава“, јер је он био централна и најважнија тачка Конференције. У њему је референт, како смо истакли, изнио неке нове мисли о овом кључном проблему савре-

меног свијета. Он је такође дао и предлоге за нова рјешења појединих питања, па је реферат у цјелини био топло поздрављен и примљен од стране учесника Конференције. О овој теми развила се и врло жива дискусија. Енглески претставник Готхард примијетио је да је проблем коегзистенције у реферату постављен идеално, а он сматра да је то проблем о којем се више говори него што се на њему практично ради. Истакнути совјетски правник Крилов, директор Института за међународно право совјетске Академије наука, изразио је симпатије према начину на који је постављен и третиран проблем коегзистенције у реферату проф. др Милана Бартоша.

Другог дана прије и послје подне на Конференцији се расправљало о ревизији Повеље УН. Неке одредбе Повеље су постале последњих година предмет дискусија на разним међународним скуповима. Сматра се да у неким дјеловима треба разматрати могућност ревизије Повеље УН. О том проблему је поднио реферат енглески делегат Џорџ Шварценбергер. Референт се определијелио за ревизију Повеље УН и дао предлоге у том правцу. У дискусији је први учествовао југословенски делегат проф. Јурај Андраши. Он је изразио мишљење да је још рано прићи ревизији Повеље УН, с обзиром да се ни конференција ОУН неће састати у вези с тим питањем прије 1958 године. И остали учесници у дискусији из Југославије изразили су мишљење да у садашњем раздобљу ревизија Повеље УН није хитан проблем, већ да то треба да буде предмет даљих научних анализа и стручних оцјена у наредним годинама. Такође је од југословенске стране предложено да се продужи мандат Комисији ОУН за ревизију Повеље. Совјетски делегат Сергеј Крилов изјаснио се за амандмане, а не и за ревизију Повеље УН. На крају занимљиве дискусије о овом проблему истакнута су два гледишта: прво, које је изложио референт, а које су заступали енглески претставници, да треба извршити ревизију Повеље УН; и друго, да ревизија Повеље није нужна у садашњим условима развоја међународне заједнице, што су нарочито истицали и заступали претставници Пољске.

Проблем је у цјелини врло деликатан, и заиста је питање да ли је опортуну у садашњим међународним околностима ударати на слово Повеље УН, или њен дух даје довољно могућности да се разни проблеми које намеће развој међународне заједнице могу рјешавати путем амандмана. То је остало као предмет проучавања специјалног комитета Свјетског удружења за међународно право и других међународних организација које се баве тим проблемом, да би на крају дошло до задовољавајућих и правилних закључака.

Од 30 августа Конференција је радила по секцијама. Секција А расправљала је о међународном упоредном праву и о коришћењу вода међународних ријека. Секција Б расправљала је о неким проблемима из области ваздухопловног права и о поро-

дичним односима са елементом иностраности. Посљедња два дана Конференција је наставила рад у пленуму. Донесене су о свим третираним проблемима једногласне резолуције.

На овом занимљивом скупу чули смо различита мишљења о многим проблемима. Правници из скоро свих крајева свијета настојали су да што више измијењају гледишта о многим питањима која интересују њихове земље и међународну заједницу. Циновски развитак производних снага поставио је на дневни ред и проблеме људских односа у свјетским размјерама. Тој тренутној дисхармонији треба дати хумане облике, а професионална етика захтијева од правника да изналазе и усавршавају средства којима ће човјек бити стављен у центар заштите међународног права. Овај скуп је показао да правници то не само желе него дају и озбиљне доприносе у том правцу. Међународна заједница је на степену развитка када је правно усклађивање односа не више само потреба ове или оне државе, него нужност њене егзистенције у међународној заједници. Дакле, све државе у свијету сагласне су да право мора бити изнад силе, да је оно мора каналисати и у међународним односима, као у изузетно тешкој и још недовољно савршеној области за једну такву трансформацију. У прошлости само ријетки умови човјечанства са доста смјелости и интелектуалне одважности могли су претпостављати овакав тријумф права над силом. Плодови тог снажног и епохалног обрта у људским односима данас се стабилизују и постају реалан фактор за даље стварање и развијање нових међународних односа. Међународно право је постало, као никада досада у својој дугој историји, полуга за ефикасно усклађивање међународних односа, а самим тим и за стварање међународног правног поретка. Јер једно су политичке изјаве, на које се каткад не осврћу ни они који су их прокламовали, а друго су правне норме за чије се непоштовање прекршитељ кажњава. И не само у интерном праву, него и по међународноправним нормама озакоњеним у међународним актима и признатим од свих држава и народа. Остаје као даљи идеал међународне заједнице да се постигне не само правна него и политичка равноправност држава и народа.

У том смислу је заиста лебдјела изнад свих контраста ове Конференције девиза (исписана и на значкама учесника): *Multis melior pax una triumphis* (Пречи је мир маса него тријумф појединаца).

На крају нешто и о организацији овог скупа. Југославији је указана част, и истовремено признање за њену борбу за поштовање међународноправних норми, самим тим што је Конференција одржана у нашој земљи. Та чињеница била је од значаја да Конференцији присуствују и претставници неких источноевропских земаља које су биле напустиле Удружење. Југословенским

властима је Конференција такође одала признање што су без икаквих ограничења издале улазне визе свим учесницима Конференције. Смјештај и информативна служба били су беспрекорно организовани. Приређивачима се једино може замјерити што је дневни ред био сувише опширан. Сем тога, Конференција је заказана у вријеме великих врућина, што је умањивало пажњу учесника.

Илија Радосавовић